

Vuosikertomus 2023

Avoimen tiedon keskus

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
 AVOIMEN TIEDON KESKUS

VUOSIKERTOMUS 2023

Avoimen tiedon keskus

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
AVOIMEN TIEDON KESKUS

Kannen kuvat: Timo Hautala, Inka Hietala, Veli-Matti Häkkinen, Arto Ikonen, Hanna Keljo,
Johanna Kinnunen, Petteri Kivimäki, Annukka Larsen / WSP, Ari Lehtiö, Tommi Sassi, Sini Tuikka

Copyright © 2024 Avoimen tiedon keskus

Julkaisun pysyvä osoite: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0176-0>

ISBN 978-952-86-0176-0 (PDF)

URN:ISBN:978-952-86-0176-0

Tämä materiaali on julkaistu lisenssillä CC BY 4.0. Materiaalia saa kopioida, levittää, esittää ja muuttaa vapaasti. Tekijän nimi on aina mainittava asianmukaisesti eikä tekijän nimeä, kuvaa tai logoa saa muuttaa.

Sisällysluettelo

AVOIMEN TIEDON KESKUKSEN VUOSI 2023	5
1 TIETOAINEISTOPALVELUT	6
Tilastonostoja vuodesta 2023.....	6
Tietoaineistojen hankinta – keskiössä asiakas	7
Kokoelmat – keskiössä käytettävyys, löydettävyys & näkyvyys.....	8
Digitointi	9
2 OPPIMISEN PALVELUT	10
Asiakaslähtöiset kirjastopalvelut eri kanavissa	10
Opetus ja ohjaus.....	12
Tutkimustaitojen opetus ja ohjaus.....	12
Jatkuva oppiminen: yliopiston henkilöstökoulutus ja osaamisen kehittäminen	13
Avoin oppiminen	13
3 TUTKIMUKSEN TUKI	14
Tutkimusaineistopalvelut tutkijan kumppanina	14
Järjestelmiin liittyvä kehitystyö	15
Aineistot yhä paremmin haltuun.....	16
Julkaisutietojen tallennus Converis-tutkimustietojärjestelmään.....	16
Tutkimusanalytiikka päätöksenteon tukena.....	17
4 JULKAISU- JA VERKKOPALVELUT.....	19
Julkaisemisen tuen palvelut.....	19
Avoimen julkaiseminen tuki	20
Verkkopalvelut	21
5 KULTTUURI- JA LUONNONPERINTÖPALVELUT.....	22
Tiedettä kaikille – tutkimukselle näkyvyyttä	24
Tieteelliset museoaineistot ja -kokoelmat avoimeksi ja saavutettavaksi.....	26
Kasvitieteellinen puutarha ja Seminaarinmäen historiallinen puisto	27
6 OSAAMISEN KEHITTÄMINEN.....	29

Kuviot

KUVIO 1	Painetun aineiston lainamäärät 2023 (kurssikirjat ja yleiskokoelma).....	11
KUVIO 2	Maksetut julkaisumaksut Jyväskylän yliopistossa 2018–2023.....	20

Taulukot

TAULUKKO 1	Avoimen tiedon keskuksen koulutus: tiedonhankinta, aineistohallinta ja avoin tiede).....	12
TAULUKKO 2	Tutkimusaineistojen kuvailu Converis-tutkimustietojärjestelmään ja aineistojen avaaminen.....	16
TAULUKKO 3	Converikseen tallennettujen julkaisujen määrä.....	16
TAULUKKO 4	Julkaisujen avoimuus 2020–2023	21
TAULUKKO 5	Museoiden ja näyttelyiden kävijämäärät.....	23
TAULUKKO 6	Tiedettä kaikille -tapahtumien ja lasten ja nuorten yliopistotoiminnan osallistujat vuosina 2020-2023.....	26

AVOIMEN TIEDON KESKUKSEN VUOSI 2023

Jyväskylän yliopiston Avoimen tiedon keskus (Open Science Centre, OSC) on Jyväskylän yliopiston kirjaston, tiedemuseon sekä avoimen tieteen ja tutkijapalveluiden ainutlaatuinen yhteenliittymä, jonka viisi palvelukokonaisuutta – tietoaineistopalvelut, oppimisen palvelut, tutkimuksen tuki, julkaisu- ja verkkopalvelut sekä kulttuuri- ja luonnonperintöpalvelut – ovat merkittävässä roolissa niin tutkijan, opiskelijan kuin opettajankin arjessa. Keskuksen keskeisenä tehtävänä on myös välittää tieteellistä tietoa muualle yhteiskuntaan.

Vuosi 2023 oli Avoimen tiedon keskuksessa jälleen vilkkaan toiminnan vuosi. Kertoaksemme toimintamme laajuudesta ja moninaisuudesta olemme aloittaneet uuden perinteen: teemme tästedes toimintaamme näkyväksi myös vuosikertomuksessa, joista tämä on ensimmäinen. Avoimen tiedon keskus on alati kehittyvä organisaatio, ja samoin myös vuosikertomuksemme kehittyy tulevina vuosina.

Tervetuloa Avoimen tiedon keskuksen maailmaan!

Avoimen tiedon keskuksen johtotiimi

1 TIETOAINESTOPALVELUT

Avoimen tiedon keskuksen tietoaainestopalvelut koostuvat saatavuustiimistä ja kokoelmatiimistä. Saatavuustiimi hankkii elektronisia ja painettuja kirjoja, lehtiä ja tietokantoja kirjaston kokoelmiin ja laitoksille. Hankintaa tehdään vahvasti asiakkaiden tarpeiden ja asiakkaiden tekemien hankintaehdotusten pohjalta. Saatavuustiimi huolehtii myös yliopiston tiedekuntien opetussuunnitelmiin kuuluvan kurssikirjallisuuden hankkimisesta.

Kokoelmatiimissä tuotetaan kokoelmiin liitettävästä painetusta ja elektronisesta aineistosta RDA-kuvailustandardin mukaista metadataa KOHA-kirjastojärjestelmään, kirjastojen yhteiseen Melinda-tietovarantoon, kotimaisten aikakauslehti- ja monografia-artikkelien kokoelmaan (Arto), Suomen kansallisbibliografiaan Fennicaan sekä Asteri-auktoriteettitietokantaan. Kokoelmatiimi tuottaa alusta asti itse metadatan Jyväskylän yliopiston julkaisuista Fennicaan sekä julkaisijoista Asteri-auktoriteettitietokantaan osana toimijakuvailupalvelua. Metadatatyön tuloksena ovat laadukkaat, tehokkaasti tuotetut ja linkitettävät kuvailutiedot, jotka mahdollistavat kokoelmassa olevien aineistojen monipuolisen käytön ja parantavat niiden löytyvyyttä ja saavutettavuutta.

Kokoelmatiimi huolehtii myös yliopiston laajasta ja kattavasta Fennica-kokoelmasta sekä Lähde-rakennuksen ja yliopiston päärakennuksen Aalto-lukusalin tutkimuskirjallisuus- ja lukusalikokoelmista.

Tilastonostoja vuodesta 2023

Saatavuustiimissä käsiteltiin yli 1 000 hankintapyyntöä vuonna 2023 ja sen lisäksi vastattiin lukuisiin muihin tiedusteluihin ja asiakkaiden ongelmatilanteisiin, esimerkiksi e-kirjojen käyttöä koskeviin kysymyksiin. Saatavuustiimiä työllistivät myös e-aineistojen vuosilisenssien uusimiset. Esimerkiksi e-kirjojen vuosilisenssejä uusittiin noin 550 kertaa. Vuonna 2023 tehtiin myös yksittäisten kausijulkaisuiden tilausten

evaluointi, jonka tuloksena lakkautettiin yhteensä 142 painettujen ja elektronisten kausijulkaisujen tilausta. Tietoaineistojen hankintamenot vuonna 2023 olivat yhteensä noin 2,97 milj. € ja niistä noin 98 % käytettiin elektroniseen aineistoon.

Kokoelmatiimissä käsiteltiin Kansalliskirjastosta saapunutta vapaakappaleaineistoa yhteensä 37 rullakkoa (148 laatikkoa). Kokoelmaan liitettävästä ja kuvailtavasta vapaakappaleaineistosta kertyi esimerkiksi kirja-aineistoa Vaajakoskella Kanavuoressa sijaitsevaan kokoelmakeskukseen lisää 141 hyllymetriä. Tutkimus- ja kurssikirjakokoelmiin lisättiin yhteensä noin 1800 e-kirjanimekettä sekä noin 500 painettua kirjanimekettä.

Tietoaineistojen hankinta – keskiössä asiakas

Asiakkaiden tekemien suorien hankintaesitysten lisäksi saatavuustiimillä on käytössään DDA (Demand Driven Acquisition) -hankinnan mahdollistavia alustoja. Vuonna 2023 tehostettiin EBSCO:n alustan kautta tapahtuvaa DDA-hankintaa yhteistyössä Avoimen tiedon keskuksen opetustiimin kanssa. Opetustiimiltä saatiin EBSCO:n alustaan yliopiston opetukseen ja tutkimukseen liittyviä hakusanoja ja -lauseita, joiden perusteella valikoituu [JYKDOKiin](#) ajankohtaista kirjallisuutta asiakkaille tarjolle. Kirjat ostetaan kirjaston kokoelmaan vasta silloin, kun asiakkaat käyttävät niitä tiettyjen kriteereiden mukaisesti.

Syksyllä 2023 hankituilla Third Ironin LibKey- ja BrowZine -tuotteilla tarjotaan asiakkaille nopeampi ja helpompi pääsy artikkeleihin ja e-lehtiin. LibKey ja BrowZine näyttävät JYKDOKin kansainvälisten artikkeleiden hakutuloksessa kahtena eri linkkinä. ”PDF-kokoteksti” -linkki etsii pdf-muotoisen artikkelin ja avaa sen heti selaimen. ”Näytä koko numero” -linkki taas vie [BrowZine- sovellukseen](#), jossa pääsee selailemaan lehden koko numeroa sekä muita vuosikertoja. BrowZine on palvelu, jossa näkyvät kirjaston tilaamat e-lehdet sekä avoimesti saatavilla olevat e-lehdet. [LibKey Nomad](#) on selaimen laajennusosa, joka auttaa kirjaston hankkiman aineiston löytämisessä. Kustantajien ja välittäjien sivuilta ei ole suoraan pääsyä maksullisiin aineistoihin, mutta LibKey Nomad osaa ilmoittaa, jos artikkeli on saatavilla kirjaston kautta ja tarjoaa käyttäjälle suoran linkin artikkelin lataamiseksi.

Asiakaskeskeisyys oli myös lähtökohtana saatavuustiimin valmistautuessa uuteen OPS kauteen. Syksyllä 2023 käynnistettiin laitos- ja tiedekuntavierailut. Vierailuilla esiteltiin erityisesti kurssikirjahankintaa ja neuvottiin, kuinka kiinnittää erityistä huomiota kurssikirjojen saatavuuteen ja mitä hyötyjä avoimista materiaaleista kurssiaineistona on. Vierailuja tukemaan tehtiin [PowerPoint esitys](#), joka on saatavilla kirjaston verkkosivuilla. Tukea ja tietoa avointen materiaalien valintaa varten kirjoitettiin [blogiteksti](#) sekä tehtiin Lähteen inforuutuihin tiedotteet. Syksyllä aloitettiin myös

uusien kurssikirjojen tiedot keräävän Vasara-lomakkeen valmistelu. Lomakkeen teknisestä toteutuksesta vastasi OSC:n verkkopalvelutiimi.

Yliopiston kausijulkaisuvälittäjä tullaan kilpailuttamaan vuonna 2024. Tämä tarkoitti saatavuustiimille myös tähän valmistautumista syksyllä 2023. Saatavuustiimi tapasi potentiaalisia kausijulkaisuvälittäjiä sekä yliopiston hankintapäällikön ja hankinnan lakimiehen. Tiimistä osallistuttiin myös yliopistokirjastojen yhteisiin koelmaverkostopalavereihin kilpailuttamisen tiimoilta.

Kokoelmat – keskiössä käytettävyys, löydettävyys & näkyvyys

Metadatatyön lisäksi kokoelmien käytettävyttä, löydettävyttä ja näkyvyyttä edistettiin kokoelmatiimissä vuonna 2023 monin eri tavoin. Lähteen kokoelmavinkkausten teemat olivat:

- Vaalit
- Humanistista tutkimusta Jyväskylässä
- Kotimaan matkailua ennen ja nyt
- Queer-tutkimusta ja queeria tutkimusta JYU:ssa
- JYU:n juhlavuosi ja
- Kielikylpy

Jyväskylän Taidekadun avajaisten yhteydessä esiteltiin taidekirjallisuutta sekä painettuna että elektronisena. Vitriininäyttelyihin koottiin keväällä vappulehtiä ja lukuvuoden lopussa joululehtiä.

Aineiston löytyvyyttä kirjaston tiloissa parannettiin uusimalla Lähteen kirjahyllyjen opasteita ja samasta syystä aloitettiin myös tutkimuskirjallisuuden inventointi ja tarroitus. Inventoinnilla saadaan tietokanta vastaamaan todellista hyllytilannetta, ja tarroitus auttaa sekä aineiston hyllyttäjää että asiakasta löytämään oikean hyllypaikan. Lähteen painettu lehtikokoelma siirrettiin uusiin kalusteisiin ja kerrosta yleemmäksi näkyvämmälle ja löydettävämmälle paikalle.

Kokoelmakeskuksessa pidettiin kierroksia Jyväskylän kirjastoille, Keski-Suomen sukutukijoille sekä laajalle yleisölle Tutkijoiden yön yhteydessä. Kokoelmakeskuksen aineiston löydettävyttä parannettiin opasteita lisäämällä. Vanhojen pienpainatteiden (1800-luvun lopulta 1970-luvulle) inventointia ja kuvailua jatkettiin hyvällä vauhdilla. Fennican korttiluetteloiden konvertointia tietokantaan jatkettiin vuosilta 1955–1978. Kokoelmakeskuksen aineistojen näkyvyyttä tehostettiin

sosiaalisessa mediassa esimerkiksi [Instagram-videoilla](#). Lähteen vapaakappaletyö-
asemien sisältöjä esittelemään ja markkinoimaan tuotettiin Digiarkisto-esite ja sisäl-
töjä esiteltiin myös Tutkijoiden yössä.

Kansallinen Vapaakappalekirjastopäivä järjestettiin Jyväskylässä Lähde-raken-
nuksessa marraskuussa 2023. Kokoelmatiimin jäsenet olivat mukana järjestelyissä ja
pitivät avauspuheenvuoron sekä esityksen vapaakappaleiden käsittelyprosessista.

Digitointi

Digitointia edistäviä toimenpiteitä tehtiin vuonna 2023 useita, ja vanhojen aineisto-
jen digitointiin osallistui henkilökuntaa useasta OSC:n tiimistä. Laajamittaisin niistä
oli tiedemuseon kanssa yhteistyönä tehty digitointiselvitys. Selvitykseen liittyi myös
digitointiin liittyvän laitekannan kartoitus, alustavaa skannereiden testaamista sekä
skannereiden ohjeistuksen aloittaminen.

Keväällä tehtiin tutustumiskäynti Kansalliskirjaston digitointi- ja konservointi-
keskukseen Mikkeliin. Tiedemuseolta annettiin tiimiläisille kesällä opastusta Lähteen
kameradigitointistudioon kirjastoaineistojen kameradigitointia varten. Tehtiin myös
kartoitusta digitoitavista aineistoista (esim. Jyväskylän opettajaseminaaria koskeva
aineisto kuten vuosikertomukset, sekä Wolmar Schildtin venykekirjallisuus).

Yliopistopainolta tilattiin vanhojen gradujen massadigitointia. Lisäksi Avoimen
tiedon keskuksessa tehtiin gradujen tarvedigitointia eli niitä digitoitiin sitä mukaa,
kun ne palautuivat lainasta. Väitöskirjoja, graduja sekä vanhojen julkaisusarjojen mo-
nografioita digitoitiin kaikkiaan n. 200 kpl. Gradujen digitoinnin työnkulkuja (valinta,
digitointi, jälkikäsitteily) mallinnettiin ja ohjeistettiin.

Jyväskylän yliopiston vanhempien julkaisusarjojen avoimuuden edistämistä
jatkettiin digitoimalla ja julkaisemalla niitä JYX:issä. Alun perin vain painettuna ilmes-
tyneitä Jyväskylän yliopiston julkaisuja digitoitiin JYX:iin 112 kappaletta.

Yliopiston taidekokoelmia kampuksen eri rakennuksissa valokuvattiin 843 kpl,
joista 500 editoitiin ja tallennettiin Yksä-tietokantaan. Yliopiston kuvakokoelmista
digitoitiin merkittävä määrä valokuvia: Ylä-Savo-projektiin kuuluvia Ahti Rytkösen
valokuvia 4 400 kpl sekä Heikki Savolaisen kuvia 400 kpl.

2 OPPIMISEN PALVELUT

Avoimen tiedon keskuksen oppimisen palvelut vastaavat tieteellisen kirjaston asiakaspalvelusta sekä tarjoavat kattavan kokonaisuuden tutkimustaitojen opetusta ja ohjausta yliopistoyhteisölle. Kirjasto palvelee asiakkaita Lähde-rakennuksen monimuotoisissa opiskelu- ja työskentelytiloissa sekä sähköisissä palvelukanavissa ympäri vuorokauden. Opiskelijoille, tutkijoille ja yliopiston henkilöstölle tarjotaan opetusta ja ohjausta tieteellisessä tiedonhankinnassa, tutkimusaineistojen hallinnassa, tieteellisessä julkaisemisessa sekä avoimen tieteen osa-alueissa. Lisäksi osallistutaan yliopistopedagogiseen kehittämiseen ja tuotetaan tutkimustaitoihin ja avoimeen tieteseen liittyvää kaikille avointa oppimateriaalia.

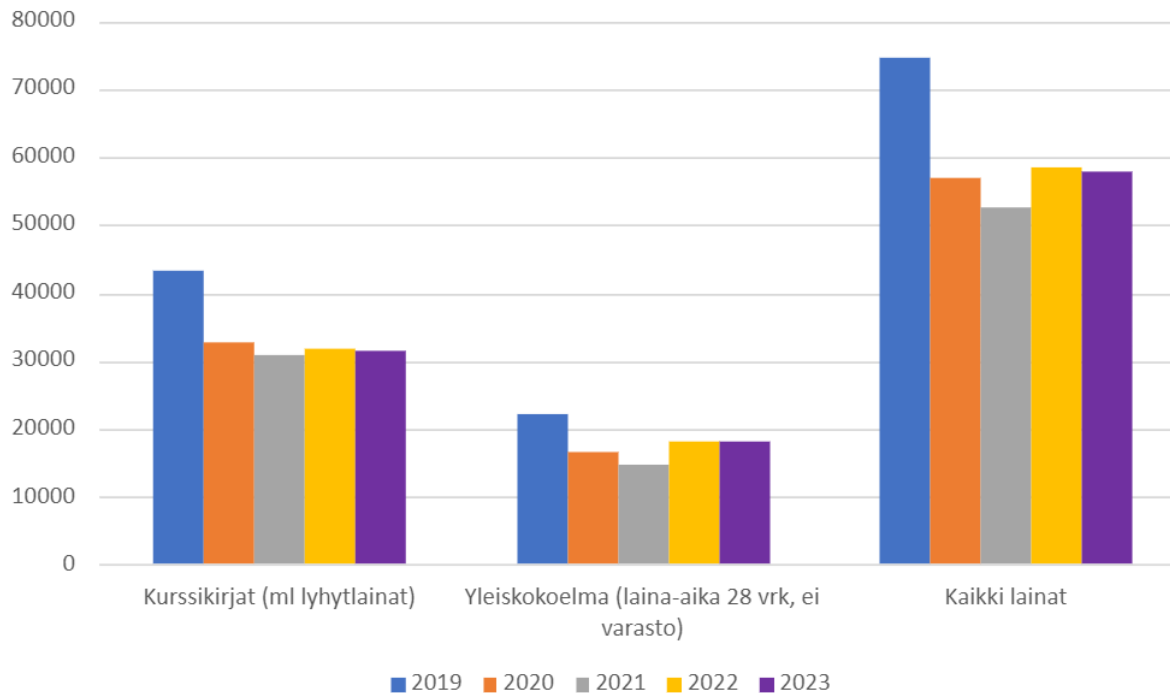
Asiakaslähtöiset kirjastopalvelut eri kanavissa

Avoimen tiedon keskus tarjoaa kirjastopalveluja digitaalisissa palvelukanavissa sekä lähipalveluna. Vuonna 2023 palveluissa painottui vahvasti verkossa tapahtuva neuvonta ja ohjaus. Chattirobotti palveli asiakkaita 24/7, ja sen kehittämistä ja kouluttamista jatkettiin. Palvelusta otettiin myös käyttöön englanninkielinen versio. Bottiin tulleita kysymyksiä käytiin säännöllisesti läpi, ja bottia koulutettiin niiden pohjalta. Vuoden 2023 aikana botti vastasi 1652 kirjastoaiheiseen kysymykseen. HelpJYU-tikettijärjestelmä oli myös keskeinen palvelukanava. Vuoden aikana kirjaston asiakaspalvelu käsitteli n. 2300 tikettiä.

Kirjaston palvelupiste palveli asiakkaita laajoin aukioloajoin (ma-pe klo 10–20, la klo 11–16). Otantojen perusteella palvelupisteellä asioi arkipäivisin keskimäärin 75 asiakasta. Lähde on suosittu opiskelu- ja kohtaamispaikka, ja kirjaston suosio opiskeluympäristönä on edelleen vahva. Palautteen perusteella lähipalvelut koetaankin tärkeäksi osaksi kirjastopalveluita.

Painetun aineiston lainausmäärät pysyivät edellisvuoden tasolla. Kirjastosta lainattiin 58 009 lainaa. Lainamäärät olivat laskussa vuoteen 2021 saakka, mutta

ovat nousseet sen jälkeen. Kaukolainoja lähetettiin muihin kirjastoihin yhteensä 303 (lainat + kopiot). Tilauksia muualle tehtiin 978 (lainat + kopiot). E-aineistojen jatkuvan kasvun myötä kaukolainojen määrä laskee edelleen, ja kaukolainaan lähetetään vuosi vuodelta vähemmän aineistoja.

KUVIO 1 Painetun aineiston lainamäärät 2023 (kurssikirjat ja yleiskokoelma)

Yliopiston lukuvuoden alkaessa uusille opiskelijoille järjestettiin kirjaston esittelykierroksia elo-syyskuun vaihteessa. Kierroksille osallistui 72 ryhmää, joissa mukana oli n. 850 opiskelijaa. Avoimen tiedon keskus osallistui myös yliopiston avajaismessuille, joilla esiteltiin kirjaston palveluja. Osa uusien opiskelijoiden orientaatiota Moodlessa oli lisäksi tarjolla KirjastoStartti-verkkokurssi, joka on suunnattu erityisesti uusille opiskelijoille. Itseopiskelukurssilla uudet opiskelijat saavat perustiedot kirjaston käytöstä ja palveluista sekä tieteellisen tiedonhankinnan perusteista.

Kirjastojen välistä yhteistyötä kansallisella tasolla vahvistettiin osallistumalla Suomen yliopistokirjastojen verkosto (FUN) asiakaspalveluverkoston toimintaan sekä Kirjastoverkkopäivien järjestelytyöryhmän työhön. Kansallisen työryhmät järjestivät mm. yhteisiä kirjastoalan seminaareja.

Opetus ja ohjaus

Tutkimustaitojen opetus ja ohjaus

Avoimen tiedon keskuksen opetustiimi osallistui yliopistoyhteisön tutkimusosaamisen vahvistamiseen tarjoamalla tutkimustaitojen opetusta osana opetussuunnitelmia, jatko-opintosuunnitelmia sekä henkilöstökoulutusta. OSC:n tutkimustaitojen opetus oli mukana lähes kaikissa oppiaineissa ja kaikilla tutkintotasoilla yliopiston uusien opiskelijoiden orientaatio-ohjelmasta tohtoriopiskelijoiden ja tutkijoiden ohjaamiseen ja opetukseen. Opetusta ja ohjausta annettiin tiedonhankinnan, aineistohallinnan ja avoimen tieteen verkkokursseilla, koulutuksissa, henkilökohtaisena ohjauksena, tutkimusryhmien konsultaatioina sekä sähköisissä kanavissa.

Annetun opetuksen määrä mukaili edellisen vuoden määrää. OSC:n tarjoamaan opetukseen osallistui noin 7700 osallistujaa, joista henkilöstö- ja tutkijakoulutukseen osallistujia oli noin 1100. Erityisesti tutkijoille, tohtoriopiskelijoille ja yliopiston henkilökunnalle annettu henkilökohtaisen ohjauksen ja konsultaatioiden määrä kasvoi merkittävästi. Myös annettujen opintopisteiden määrä tiedonhankinnan, aineistohallinnan ja avoimen tieteen verkkokursseilla kasvoi hieman.

TAULUKKO 1 Avoimen tiedon keskuksen koulutus: tiedonhankinta, aineistohallinta ja avoin tiede (suomen- ja englanninkielinen).

Tiedonhankinta, aineistohallinta, avoin tiede	2020	2021	2022	2023
Koulutukseen osallistujien määrä	5 151	7 784	7976	7666
Verkko-opetuksen osallistujat (perus- ja tohtoriopiskelijat)	886	1 336	1384	1466
Myönnetty opintopisteet perusopiskelijat	753 op	1 196 op	1250 op	1307 op
Myönnetty opintopisteet tohtoriopiskelijat				
HYTK, JSBE	80 op	78 op	74 op	64 op
Open Science Resource	60 op	139 op	139 op	152 op

Tiedonhankinnan, aineistohallinnan ja avoimen tieteen opetus on laajasti mukana myös yliopiston uusissa opetussuunnitelmissa vuosille 2024–2028. Opetussuunnitelmatyöhön osallistuttiin neuvottelemalla tutkinto-ohjelmien kanssa opetuksen vastuunjaosta ja OSC:n kurssien ajoituksista uusissa opetussuunnitelmissa. Tiedonhankinnan ja aineistohallinnan kurssit otetaan pakollisiksi moniin uusiin tutkinto-ohjelmiin. OSC:n tutkijakoulutuspaketista uusissa jatko-opintosuunnitelmissa neuvoteltiin tohtorikoulujen kanssa.

Avoimen tiedon keskus tekee jatkuvaa yhteistyötä yliopiston muiden yksiköiden kanssa opetuksen kehittämisessä. Vuonna 2023 tekoäly ja sen sovellusten käyttö yleistyivät nopeasti. Kielimallien ja tekoälytyökalujen mahdollisuuksia tieteellisen tiedonhankinnan ja tutkimusprosessin tukena tutkittiin. Tiedonhankinnan

opetusta ja oppimateriaaleja kehitettiin ja tekoälyn mahdollisuudet ja haasteet otettiin osaksi opetussisältöjä. OSC osallistui myös opiskelijoille suunnatun yliopiston tekoälynlinjauksen valmisteluun.

Jatkuva oppiminen: yliopiston henkilöstökoulutus ja osaamisen kehittäminen

Avoimen tiedon keskuksella on keskeinen rooli yliopiston henkilöstökoulutuksen järjestäjänä ja sen myötä jatkuvan oppimisen edistäjänä. Tutkijoille ja henkilöstölle tarjottavan tutkijakoulutuskokonaisuuden (2 op) lisäksi kehitettiin erityisesti opinnäytteiden ohjaajille suunnattua koulutusta. Ohjaajille koulutusta tarjottiin osana Yliopisto-ohjauksen perusteet -opintokokonaisuutta, jossa suomenkielisen koulutuksen rinnalla käynnistyi uusi englanninkielinen koulutus. Opinnäytteen ohjaajille tuotettiin lisäksi uusi aineistohallinnan ohjauksen koulutus, oppimateriaalia, ohjeita ja tukea.

Myös OSC:n sisäistä henkilöstön osaamisen kehittämistä ja jatkuvaa oppimista edistettiin aktiivisesti kehittämällä sisäisen osaamisen kehittämisen OSCLearn-konseptia ja toimintamuotoja sekä vastaamalla sisäisen koulutuksen ja osaamisen jakamisen käytännön toteutuksesta.

Avoim oppiminen

Avointa tiedettä ja jatkuvaa oppimista edistettiin tarjoamalla koulutusta ja ohjausta avoimista oppimateriaaleista sekä jatkamalla työtä kansallisessa asiantuntijaryhmässä. Avoimen tiedon keskus valmisteli yliopiston Avointen oppimateriaalien linjauksen, joka hyväksyttiin yliopiston Koulutusneuvostossa. Linjauksen mukaisesti käynnistettiin avoimen oppimisen henkilöstökoulutukset opettajille ja muulle henkilöstölle. Ohjausta annettiin opettajille ja ohjaajille myös osana Yliopisto-ohjauksen perusteet -opintokokonaisuutta opinnäyteohjauksen moduulissa. Avointen oppimateriaalien tuottamista ja näkyvyyttä edistettiin lisäksi yhteistyössä JYULearn-toiminnan, Digivisio-työn ja Jatkuvan oppimisen työn kanssa. Avointen oppimis- ja opetuskäytänteiden JYU-linjauksen työstämistä jatkettiin. Opetuksen yhteistyötä ja avointa oppimista edistettiin myös kansainvälisissä verkostoissa.

3 TUTKIMUKSEN TUKEA

Tutkimusaineistopalvelut tutkijan kumppanina

Avoimen tiedon keskuksen tutkimusaineistopalvelujen tehtäviin kuuluvat tutkijoiden opastaminen ja kouluttaminen kaikissa aineistonhallintaan liittyvissä asioissa sekä digitaalisten aineistonhallintaratkaisujen kehitystyö. Vuosi 2023 oli tutkimusaineistoihin liittyvissä asioissa työntäyteinen, mikä kertoo tutkijoiden lisääntyneestä tarpeesta pohtia omien tutkimusaineistojensa hallintaa ja säilytystä. palvelujen lisääntynyt tunnettuus johti siihen, että neuvontatyön tarve laajeni vuoden 2023 aikana merkittävästi.

Neuvonnasta sekä sähköpostitse sekä etä- ja lähitapaamisten muodossa onkin tulossa yhä merkittävämpi osa tiimin työtä. Etä- ja lähitapaamisina toteutettujen henkilökohtaisten ja pienryhmäneuvontojen määrä kasvoi vuoden 2022 50:stä 148:aan. Tiimin roolisähköpostiin saapui vuoden aikana 1095 viestiä, ja niitä lähetettiin 953. Tämän lisäksi neuvontaa tehtiin tiimiläisten henkilökohtaisissa sähköposteissa joidenkin satojen viestien verran. HelpJYU-järjestelmässä ratkaistiin joitakin kymmeniä neuvontatikettejä. Vuoden 2022 aikana roolisähköpostin kautta käsiteltiin 379 viestiä, joten vuonna 2023 määrä kasvoi lähes 200 %.

Neuvonnasta on syytä nostaa esiin erityisesti Suomen Akatemian rahoitusta saaneiden 41 hankkeen tai henkilön aineistohallintasuunnitelmien koordinointi ja niissä avustaminen. Akatemia-neuvonnat toteutettiin kullekin tutkimushankkeelle ja tutkijalle erikseen huhti-heinäkuun aikana.

Koulutustarjonnan osalta Tutkimusaineistojen hallinta -henkilöstökoulutuksen sisällöt ja toteutustapa uudistettiin lukuvuoden aikana niin, että henkilötietoja sisältävien ja sisältämättömien aineistojen hallinnan koulutukset eriytettiin toisistaan. Myös aineistojen Converis-kuvailutyöpajoja alettiin tarjota avoimina henkilöstökoulutuksina suomeksi ja englanniksi kerran lukukaudessa. Avointen henkilöstökoulu-

tusten lisäksi bio- ja ympäristötieteiden laitokselle, musiikintutkimuksen laitokselle ja Monitieteiselle aivotutkimuskeskukselle järjestettiin yksiköiden tilauksesta räätälöityjä aineistonhallintatyöpajoja.

Vuoden aikana yliopistossa viimeisteltiin lakipalveluiden laatimat yliopiston tutkimusaineistosopimukset ja mallipohjat, joiden tekemisessä tutkimusaineistopalvelut olivat tiiviisti mukana. Sopimuksista myös järjestettiin koulutusta henkilökunnalle yhdessä lakipalveluiden kanssa. Lisäksi tiimistä saatiin asiantuntijaedustus yliopiston eettiseen toimikuntaan.

Vuoden 2023 lopussa osana aineistonhallinnan taitojen opetusta otettiin käyttöön opiskelijoiden aineistojen julkaisulomake, jolla opiskelijat voivat julkaista JYX:issä jatkokäyttöä varten soveltuvia opinnäyteaineistojaan.

Järjestelmiin liittyvä kehitystyö

Vuonna 2023 hyvin merkittävässä roolissa oli aineistonhallintasovelluksen suunnittelu ja sen ensimmäisen osan, tietosuojatyökalun rakentaminen, joka saatiinkin vuoden aikana lähes valmiiksi. Työkalu otettiin käyttöön vuoden 2024 alkupuolella. Aineistonhallintasovellus mahdollistaa tutkijoille automatisoidun tutkimuksen tietosuojailmoituksen ja tiedotteen luomisen Vasara-lomakkeen kysymysten perusteella. Keskeistä on myös, että samalla saadaan rakenteisessa muodossa talteen arvokasta tietoa Jyväskylän yliopistossa tehtävistä tutkimuksista ja niissä toteutuvasta henkilötietojen käsittelystä. Tämä mahdollistaa tiedon tehokkaamman hyödyntämisen jatkossa uudessa tutkimustietojärjestelmäkokonaisuudessa, jota yliopistossa ollaan kehittämässä.

OSC osallistui myös yliopiston laajempiin kehityshankkeisiin tutkimusaineistojen tallennuspalveluiden kehittämiseksi ja tutkimustietojärjestelmän uudistamiseksi. Vuonna 2024 otetaan käyttöön muun muassa yliopiston Digipalveluiden kehittämä Tutkimusmoniviestin 2.0, jossa tutkijat voivat käsitellä sensitiivistä audio- ja videoaineistoa. OSC osallistui aktiivisesti kehitystyöhön, ja opastaa tutkijoita Tutkimusmoniviestimen käyttöön sen valmistuttua.

Vuonna 2023 yliopistossa otettiin käyttöön myös tietoturvallinen REDCap-datankeruuhjelmisto, jonka tuoteomistajana OSC:n tutkimusaineistotiimi toimii myös jatkossa. REDCapia markkinoitiin tutkimushenkilöstölle ja opiskelijoille yliopiston sisäisissä viestintäkanavissa, ja ohjelman käytön perusohjeet julkaistiin yliopiston IT-ohjesivustolla. REDCapiin laadittiin myös kyselymallipohjia.

Lisäksi edistettiin yliopiston tutkimusaineistojen arkistointiratkaisua selvitystyöllä ja prosessisuunnittelulla.

Humanistisen tutkimuksen avuksi aloitettiin digitaalisten ihmistieteiden työkalujen palvelukonseptin kehitys (työnimellä MessyDesk) kartoittamalla tarpeita ja

toiveita tutkijoilta. Konseptin tarkoitus on tarjota tutkijoille ja opiskelijoille helppo käyttöliittymä, jonka avulla he voivat käyttää teknistä osaamista vaativia digitaalisen humanismin työkaluja teksti- ja kuva-aineistojen käsittelyssä.

Aineistot yhä paremmin haltuun

Palvelujen käyttöasteesta kertoo parhaiten Converiksen aineisto-osioon kuvailtujen aineistojen määrän kasvu. Vuoden 2024 tammikuun loppuun mennessä näitä oli kuvailtu jo 470 kappaletta. Edellisessä tammikuussa lukema oli 305, joten vuoden aikana tutkijat kuvailivat 165 uutta aineistoa. Lisäksi edistettiin ulkoisista lähteistä, kuten Zenodosta haravoitujen aineistojen tietojen tuontia Converikseen. Työtä jatketaan vuoden 2024 aikana. Haravoituja aineistoja verrattiin kaupallisten toimijoiden haravoihin ja todettiin, että omalla haravalla saavutetaan vähintään 95 %:n kattavuus kaupallisiin tuotteisiin verrattuna.

TAULUKKO 2 Tutkimusaineistojen kuvailu Converis-tutkimustietojärjestelmään ja aineistojen avaaminen

	Vuosi 2021	Vuosi 2022	Vuosi 2023
Avatut tutkimusaineistot	50	79	109
Kuvaillut tutkimusaineistot (Converis)	64	241	165

Julkaisutietojen tallennus Converis-tutkimustietojärjestelmään

Julkaisujen tallennus yliopiston tutkimustietojärjestelmä Converikseen jatkui vuonna 2023 jo aikaisempina vuosina vakiintuneiden käytänteiden mukaisesti. Avoin tiedon keskus kirjaa keskitetysti kaikki Jyväskylän yliopistossa tuotetut julkaisut tutkimustietojärjestelmään.

TAULUKKO 3 Converikseen tallennettujen julkaisujen määrä

	Vuosi 2021	Vuosi 2022	Vuosi 2023
Converikseen tallennettujen julkaisujen kokonaismäärä	3398	3945*	3751*
Converikseen tallennettujen vertais-arvioitujen julkaisujen kokonaismäärä	2413	2594	2451

* Mukana myös abstraktit, posterit, esitelmät, muut julkaistut kirjoitukset, jotka eivät ole mukana yliopiston julkaisuraportoinnissa OKM:lle. Niitä kirjattiin v. 2022 119 kpl ja vuonna 2023 181 kpl.

Vuoden 2023 aikana päivitettiin yliopiston julkaisutallennusohjeistuksia. Ministeriöraportoinnin ulkopuolisten julkaisujen (ns. O-julkaisut eli abstraktit, posterit, esitykset ja verkkokirjoitukset) tallentamisesta laadittiin tallennusohje, joka viimeistellään

kevään 2024 aikana. Samanaikaisesti on käynnissä myös laaja, koko Converis-tallennusta koskevan ohjeen ja kenttäkohtaisten ohjetekstien päivitystyö. Avoimen tiedon keskuksen julkaisutallentajat olivat mukana myös tutkimusaktiviteettien keräämiseen liittyvässä yhteistyössä yliopiston muiden yksiköiden kanssa. Aktiviteettien kerääminen tutkimustietojärjestelmään alkaa vuonna 2024.

Vuonna 2023 suunniteltiin myös julkaisutallennusten pidemmälle vietyä automatisointia. Pohdinnassa on, onnistuuko asiansanojen ja tieteenalaluokitusten tuominen ulkoisista lähdejärjestelmistä.

Marraskuussa 2023 aloitettiin JYU:n väitöskirjojen julkaisutietojen siirtoprosessin uudistus yhdessä OSC:n verkkopalvelutiimin kanssa. Selainpohjaisen JYKDOK-Converis-siirron korvaavaa uutta siirtotyökalua (ISCARI) testattiin vuoden lopussa niin hyvin tuloksin, että siirtoon päätettiin ottaa mukaan myös JYU:n julkaisemat sarjat. Lisäksi tavoitteeksi asetettiin myös julkaisujen tiivistelmien siirto JYX-rajapinnan kautta. Hankkeen viimeistely jatkuu vuonna 2024.

Tutkimusanalytiikka päätöksenteon tukena

Vuoden 2023 alussa merkittävin tutkimusanalytiikkitiimin tehtäväkokonaisuus oli Jyväskylän yliopiston neljän vuoden välein toteutettava Tutkimuksen arviointi (Research Assessment Exercise) 2023 -projekti. Sitä varten tuotettiin julkaisujen analytiikkaa jokaiselle tiedekunnalle sekä erikseen Koulutuksen tutkimuslaitokselle. Tuloksia esiteltiin sekä tiedekunnissa että yhteenvetona projektin kansainväliselle arviointipaneelille. [Yliopiston tutkimuksen arviointiraportti](#) ilmestyi OSC:n tuottamassa JYU Reports -julkaisusarjassa.

Eduskuntavaalien alla tiimi jalosti eduskunnan avoimesta datasta tietokannan, joka mahdollisti yksityiskohtaisen tilastollisen analyysin siitä, kuinka Eduskunnan eri valiokunnat ovat lähihistorian aikana kuulleet tieteentekijöitä lainvalmistelussa. Analyysin tuloksia julkaistiin sekä [Avoimen tiedon keskuksen blogissa](#) että [Tieteessä tapahtuu -lehdessä](#).

Yhdessä yliopiston henkilöstöpalvelujen kanssa tiimi kehitti julkaisumetriikan integrointia yliopiston rekrytointiprosesseihin. Lyhyen vasteajan analyysien mahdollistamiseksi tiimi kehitti automatisoituja ratkaisuja suurten henkilömäärien käsitteilyyn tehokkaasti; syntyi *Create Comparison Page* -työkalu sekä sen kautta standardoidumpi näkymä hakijoiden julkaisumetriikan vertailuun. Vuoden aikana tiimi oli mukana neljässä tenure track -rekrytointiprosessissa ja tuotti analyysit yhteensä 90 henkilön julkaisujen akateemisesta ja yhteiskunnallisesta viittausvaikuttavuudesta.

Tiimi on kehittänyt *OSCandidates* (sittemmin *JYU Talent Atlas*) -työkalun rekrytointeja edeltävään vaiheeseen. Työkalua voi hyödyntää yleisemminkin mahdollisten

soveltuvien henkilöiden löytämiseen erilaisiin tehtävänantoihin. Vuoden 2023 aikana tiimi tuotti linkitettyjä, verkkosivulla esitettäviä kandidaattilistoja seitsemään avoimena olleeseen Jyväskylän yliopiston työpaikkaan; yhteensä listoilla esiteltiin yhteensä 1161 julkaisuhistoriansa perusteella tehtävään potentiaalista henkilöä.

Työkalun pohjalta tiimi kävi vuoden 2023 aikana neuvottelut sopimuslaajennoksista datan tarjoajien (Open Policy Ltd sekä Digital Science Ltd) kanssa, jotka mahdollistavat JYU Talent Atlas -työnimellä aloittavan pilottihankkeen vuonna 2024. Pilottihankkeessa selvitetään henkilöhakutyökalun hyödyntämistä yliopiston ulkopuolisten yhteistyökumppanien kanssa.

Tutkimuksen tuen palvelut olivat vuoden 2023 aikana mukana myös yliopiston kansalaistieteen edistämiseen tähtäävässä työssä sekä aiheeseen liittyvässä kansallisessa yhteistyössä. Vuoden 2023 aikana valmisteltiin yliopiston kansalaistiedesivuston julkaisemista (julkaistaan vuonna 2024) ja oltiin mukana Muuttolintujen Kevät -sovelluksen ja -tapahtumien tutkimus-, kehitys- ja järjestelytyössä.

Tutkimuksen tuen palveluiden palvelupäällikkö oli lisäksi mukana koordinoimassa kaikkien yliopiston tutkijapalveluita tarjoavien tahojen yhteistyöllä toteutettavaa tutkimushankkeen johtajan muistilistatyökalua, joka on julkaistu keväällä 2024.

4 JULKAISU- JA VERKKOPALVELUT

Julkaisemisen tuen palvelut

Avoimen tiedon keskuksen julkaisemisen tuen palvelujen tehtäviin kuuluvat muun muassa tieteellisen ja avoimen julkaisemisen tuki, yliopiston yksiköiden julkaisutuotannon tukeminen sekä väitöskirjojen ja julkaisusarjojen toimittaminen.

Avoimen tiedon keskus aloitti yhteistyön vuonna 2023 perustetun Rekisteröityjen tutkimusraporttien kansallisen vertaisarviointikeskuksen (RR-keskus) kanssa. Tutkijoiden ylläpitämä RR-keskus suorittaa rekisteröidyn tieteellisen tutkimuksen vertaisarviointia. OSC:n vastuulla on tallentaa raportit JYXiin ja OSC myös kustantaa arvioinnissa käytettävän Open Journal Systems-järjestelmän ylläpitomaksut. Lisäksi OSC toimii rekisteröityjen tutkimusraporttien julkaisusarjan julkaisijana.

JYU Dissertations -väitöskirjasarjassa julkaistiin vuoden 2023 aikana 144 väitöskirjaa. JYU Reports -raporttisarjassa julkaistiin 16 raporttia, joiden joukossa mm. JYU:n vuoden 2022 tutkimuksen arviointi, kaksivuotisen esiopetuskokeilun tulokset, Keski-Suomen hyvinvointialueen toiminnan alkamista koskeva kartoitus, WHO:n kansainvälisen koululaistutkimuksen Suomen osuuden tulokset sekä Tampereen ensimmäisenä kaupunkina Suomessa teettämän hiili- ja luontojalanjälkimittauksen tulokset. Vuoden aikana aloitettiin yhteistyö myös Suomen Palloliiton kanssa ja jatkossa liiton raportit ilmestyvät JYU Reportsissa. JYU Studies -julkaisusarjan toiminta käynnistyi vuoden alussa ja sille myönnettiin Tieteellisten Seurain Valtuuskunnan vertaisarviointitunnus. Sarjan toimituskunta aloitti työnsä ja vuoden aikana ilmestyi kaksi vertaisarvioitua tiedekirjaa. Sarjan kolmas teos ilmestyy vuoden 2024 kesällä.

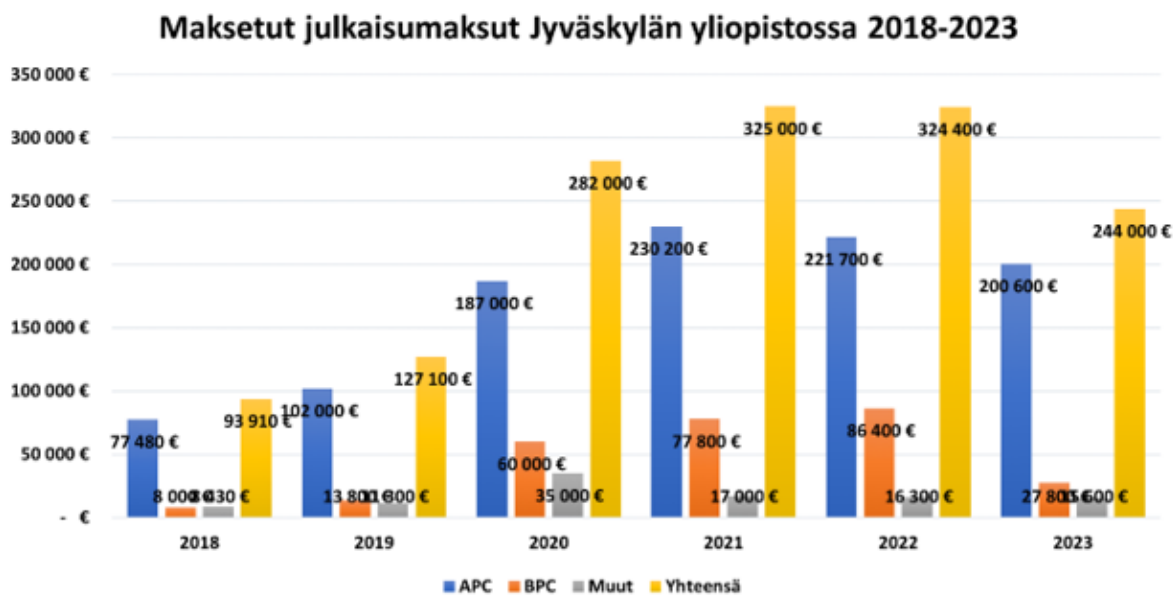
Suomen Kasvatustieteellinen seura päätti loppuvuodesta 2023 siirtää Kasvatustieteen tutkimuksia -kirjasarjansa myynnin JYU:n verkkokaupasta Tieteellisten Seurain valtuuskunnan Tiedekirjaan. Varaston siirto toteutui helmikuussa 2024.

Avoimen tiedon keskuksen [blogissa](#) ilmestyi yhdeksän kirjoitusta.

Avoimen julkaisemisen tuki

OSC:n koordinoimaa avoimen julkaisemisen maksujen keskitettyä maksamista laajennettiin koskemaan kaikkia kokonaiskustannusmallia käyttäviä tutkimusrahoittajia Suomen Akatemian ja EU:n lisäksi. Vuonna 2023 Avoimen tiedon keskus maksoi julkaisumaksut 26 lehtiartikkelista ja kolmesta kirja-artikkelista, joiden hinta oli yhteensä 54 000 euroa.

Koko yliopiston laajuudessa julkaisumaksujen seurannassa selvisi, että 95:n lehti- ja kahdeksan kirja-artikkelin avoin julkaiseminen maksoi yliopistolle 228 400 euroa, minkä lisäksi muita julkaisemisen kuluja, kuten sivu-, värikuva- ja submittointimaksuja maksettiin 15 600 euron arvosta. Vuodesta 2018 asti toteutetun seurannan perusteella artikkelikohtaisten julkaisumaksujen suurin nousu vaikuttaisi tasaantuneen. Tähän voivat osaltaan vaikuttaa lehtikustantajien kanssa solmitut Read & Publish -sopimukset, joissa julkaisemisen maksut sisältyvät kirjaston tilausmaksuihin. Julkaisumaksuihin ja laskutukseen liittyvien kysymysten lisäksi tutkijoille tarjottavassa tuessa korostuivat julkaisukanavien ja kustantajien laatuun liittyvät kysymykset.

KUVIO 2 Maksetut julkaisumaksut Jyväskylän yliopistossa 2018–2023

Vuoden 2023 tutkimusartikkeleista avoimiksi saatiin 88 %, joista rinnakkaistallentamalla saatiin avoimiksi 387 artikkelia (16 %), kun taas lähtökohtaisesti avoimena julkaistiin 2004 artikkelia (84 %). Kaikista vertaisarvioituista julkaisuista (artikkelit ja monografiat) avoimiksi saatiin yhteensä 87 %.

TAULUKKO 4 Julkaisujen avoimuus 2020–2023

	2020	2021	2022	2023
Avoimuus kaikki julkaisut	74 %	75 %	77 %	80 %
Avoimuus vertaisarvioidut julkaisut	82 %	82 %	85 %	87 %

Julkaisemisen tuen neljästä palveluosoitteesta lähetettiin vuoden aikana yhteensä 3 500 sähköpostia. Nousua vuoteen 2022 verrattuna on 300 lähetettyä sähköpostia.

Julkaisemisen tuen tiimissä osallistuttiin vuoden aikana useisiin tieteellisen ja avoimen julkaisemisen koulutuksiin, joissa käsiteltiin mm. saavutettavuutta, tiedejulkaisujen metadataa, julkaisujen vaikuttavuutta sekä avoimen julkaisemisen rahoitusta.

Verkkopalvelut

OSC:n järjestelmätuesta ja -kehityksestä vastaava verkkopalvelutiimi toimii digitaalisen kehittämisen tukena kaikille Avoimen tiedon keskuksen palvelukokonaisuuksille sekä tekee tiivistä yhteistyötä Jyväskylän yliopiston Digipalvelujen kanssa. Tiimissä kehitettiin vuoden 2023 aikana osaamista Vasara-alustan käytössä, jonka avulla digitalisoidaan työnkulkuja ja prosesseja. Vasaralla toteutettiin museotoimintoihin liittyvä palveluiden tilausjärjestelmä sekä kehitettiin aineistonhallinnan tietosuojaosiota ja kurssikirjallisuuden hankintaprosessia. Opiskelijoiden aineistonhallintaa varten kehitettiin lomake, jonka avulla opiskelijat voivat tallentaa tutkimusaineistojaan julkaisuarkistoon.

Verkkopalvelutiimissä jatkettiin VuFind-hakupalveluun perehtymistä, jolla toteutetaan vuoden 2024 aikana JYX-julkaisuarkiston käyttöliittymä. Vuoden 2023 aikana VuFindilla toteutettiin uusi [opinnäytehaku](#) Jyväskylän yliopiston opinnäytteitä varten. Lisäksi tehtiin suunnitelma JYXiin kokoelmarakenteen uudistamisesta sekä JYXiin tallennetun aineiston metadatan laadun parantamisesta.

Henkilökunnan sisäistä tiedonkulkua helpottamaan kehitetty KuKaKo-työkalu otettiin käyttöön. KuKaKon avulla kuvataan OSC:n henkilöstön suhteita eri toimintoihin, työtehtäviin ja järjestelmiin, ja sen avulla voi löytää eri toimintojen ja palveluiden vastuuhenkilöt ja asiantuntijat.

5 KULTTUURI- JA LUONNONPERINTÖPALVELUT

Avoimen tiedon keskuksen kulttuuri- ja luonnonperintöpalveluiden (heritage services) ydintehtävänä on Jyväskylän yliopiston kulttuuri- ja luonnonperintöön sekä keskisuomalaiseen luontoon liittyvä asiantuntijatyö. Tässä tehtävässä sillä on kolme kokonaisuutta hoidettavanaan: tiedemuseotyö, asiantuntijuuteen pohjautuva opetus- ja tutkimusyhteistyö sekä yhteiskunnallinen vuorovaikutus yleisötyön kautta. Tehtäviä hoidetaan OSC:n kulttuuriperintö-, luonnonperintö- sekä yleisötyö- ja tiedekasvatustiimissä.

Asiantuntijatehtäviin kuuluvat dokumentoinnit, inventoinnit, tallentaminen, sekä museokokoelma- ja museoaineistotietojen tuottaminen avoimeksi kansallisiin ja kansainvälisiin tietokantoihin sekä verkostoihin (Finna, GBIF, Laji.fi, Kotka, Puutarha-Kotka, European Heritage Label -verkosto sekä Alvar Aalto Routes -verkosto). Kulttuuri- ja luonnonperintöpalveluiden museopisteet toimivat bio- ja ympäristötieteiden, kasvatustieteen, museologian, sekä kulttuuri- ja luonnonperintöalan opiskelijoiden opetusmuseoina. Vuonna 2024 viisi opiskelijaa harjoitteli tiedemuseossa. Opetusta ja harjoittelun ohjausta järjestettiin vuoden aikana lähes 1000 tuntia yli 200 opiskelijalle.

Palvelukokonaisuus vastaa yliopiston tiedemuseosta, jossa on kaksi museopistettä: yliopiston tarinaa ja taidekokoelmia esittelevää Soihtu Seminarium-rakennuksessa sekä keskisuomalaista luontoa esittelevä Luontomuseo Vesilinnassa. Luontomuseo on Jyväskylän kaupungin kulttuurityön kumppani, ja se vastaa vuosittaisen sopimuksen mukaisesti mm. kaupungin koulujen ensimmäisen luokan oppilaiden ympäristökasvatukseen kuuluvista museokäynneistä. Vuoden aikana tiedemuseossa vieraili yli 2500 koululaista. Palvelukokonaisuus koordinoi JYU:n kampuksen kulttuuri- ja luonnonympäristöön liittyviä opastuksia ja oppaiden valmennusta ja tekee yhteistyötä Jyväskylän kaupungin oppaiden kanssa. Kampusopastusten paremman saavutettavuuden ja markkinoinnin vahvistamiseksi aloitettiin kesällä 2023 yhteis-

työ Visit Jyväskylän kanssa erityisesti Seminaarinmäen kulttuurihistoriaa sekä puutarha- ja puistoalueita esittelevien opastusten osalta.

Kulttuuri- ja luonnonperintöpalvelut vastaavat Jyväskylän yliopiston akateemisen kulttuuriperinnön vaalimisesta sekä koordinoi nykypäivän yliopistotyön esittelemistä ja vuoropuhelua yhteiskunnan suuntaan.

TAULUKKO 5 Museoiden ja näyttelyiden kävijämäärät

	2020	2021	2022	2023
Museopisteiden ja näyttelyiden kävijämäärät	12 199	23 724	35 172	36 600

OSC:n kulttuuri- ja luonnonperintöpalvelut tekevät JYU:n kulttuuriperintöä tunnetuksi myös kansainvälisillä foorumeilla. Vuoden 2023 aikana liityttiin jäseneksi Alvar Aalto Routes -verkostoon, joka on osa Euroopan neuvoston kulttuurireittien kokonaisuutta. Kulttuuri- ja luonnonperintöpalveluiden henkilökunta on esitellyt aktiivisesti vuoden aikana omaa työtään ja toimintaansa useissa eri seminaareissa ja tapahtumissa niin kotimaassa kuin ulkomailla. Tiedekasvatus- ja tiedekeskustoimintayhteistyö vahvistui, kun Avoimen tiedon keskus haki ja pääsi kumppanimuseonsa Helsingin yliopistomuseon kanssa Suomen tiedekeskukset ry:n jäseneksi.

Vuoden 2023 aikana keskeistä oli edellisvuonna Seminaarinmäen kampukselle ja tasa-arvoiselle koulutukselle myönnetyn Euroopan kulttuuriperintötunnuksen tunnetuksi tekeminen ja prosessien kehittäminen. Yhdessä EHL-yhteisön kanssa osallistuttiin EHL Bureaun toimintaan ja mm. EHL-Comics book -julkaisun sisällön tuotantoon sekä yhteisiin verkostoitumistapaamisiin, joissa esiteltiin mm. lasten ja nuorten yliopistotoimintaa. Euroopan kulttuuriperintökohteena on aktiivisesti osallistuttu JYUssa tehtävän kulttuuriperintötyön tutkimuksen ja opetuksen esittelemiseen sekä kaupungin ajankohtaisiin kulttuuriympäristökeskusteluihin.

Yhteistyötä tiivistettiin yliopiston museologian sekä kulttuuriperintöaineiden tutkijoiden ja opetushenkilökunnan kanssa ja suunniteltiin yhteistyössä alan tutkimustyötä esittelevä Keskusteluja kulttuuriperinnöstä -luentosarja (noin 400 osallistujaa), yleisösarja Kulttuuriperintökeskusteluja (yhteistyössä Alvar Aalto -seuran ja Jyväskylä-Seuran kanssa (155 osallistujaa) sekä museoammattilaisille Museologian virtuaaliset iltapäiväkahvit ajankohtaisista museoalan teemoista (osallistujia yhteensä lähes 300 museoammattilaista). Onnistunutta toimintaa tullaan jatkamaan kevätlukukaudella 2024. Valon kaupunki -tapahtumassa Seminaarinmäen kulttuuriperinnöstä tuotettiin yhteistyössä WSP Oy:n kanssa yliopiston historian varhaisvuosia esittelevä valoteos *Uno Cygnaeus* ([Älynväläys-animaatio](#)). Puutarhan suunnittelija oli mukana suunnittelemassa Valon kaupunki -tapahtumaan Seminaarinmäen puistoalueen valaistuskohteita sekä infokylttejä alueen kasveista ja luonnosta.

Olvi-säätiön rahoittama [Ylä-Savon elämisen ehdot](#) -tutkimus- ja näyttelyhanke saatiin pääosin päätökseen vuoden 2023 aikana. Tutkimus- ja näyttelyhankkeessa tuotetaan kansainväliset kriteerit täyttävää tieteellistä tietoa esiteollisen ajan asutuksesta ja elämisen ehdoista Ylä-Savon alueella. Painopisteenä on maa- ja metsätalous. Tätä tutkimustietoa hyödynnetään lisälmeen rakennettavan kotiseutumuseon perusnäyttelyn uudistamisessa. Kolmivuotisen tutkimushankkeen päävastuu on historian ja etnologian laitoksella. Avoimen tiedon keskus on vastannut hankkeen näyttelyosuudesta, jossa on ollut palkattuna hankerahoilla kaksi tutkijaa. Aineistona käytetään museokokoelmassa olevaa professori Ahti Rytkösen kuva-aineistoa, jonka digitointia tehtiin koko toimintakertomusvuoden ajan. Hankkeessa Rytkösen Ylä-Savosta kokoamat kuva- ja haastatteluaineistot palautuvat lisälmen Kotiseutumuseoon koottavan näyttelyn myötä takaisin paikallisyhteisön kulttuuriomaisuudeksi. Näyttelyn sisältösuunnitelmat, OiOi collective Oy:n tuottamat digitaaliset osuudet sekä arkkitehtikuvat valmistuivat vuoden loppuun mennessä. Näyttely avataan vuonna 2024.

Tiedettä kaikille – tutkimukselle näkyvyyttä

Avoimen tiedon keskus on keskeisesti mukana yliopiston kolmannen tehtävän eli yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen yleisörajapinnan kehittämisessä ja vahvistamisessa [Tiedettä kaikille](#) -toiminnan kautta. Tavoitteena on yliopistojen lakisääteisen kolmannen tehtävän mukaisesti yhteiskunnan tiedepääoman vahvistaminen, ”tutkijakuplan” avaaminen yhteiskunnan suuntaan sekä akateemisen kulttuuriperinnön esittelemine ja vaaliminen tulevaisuusperinnön näkökulmasta.

Toiminnan puitteet ovat hyvät. Peruskorjattu Lähde-rakennus toimii arkkitehtuuriltaan ainutlaatuisena kohtauspaikkana, monipuolisen palvelun oppimiskeskukseksi sekä avoimena porttina tiedemaailmaan. Lähde palvelee laajasti yhteiskuntaa ja on avoin sekä yliopistoyhteisön jäsenille että kansalaisille, tutkimuksen esittelemiseksi, koulutukselle, tiedekasvatukselle sekä kansalaistieteelle. Kansalaistiedehankkeet tulevat jatkossa näkymään yhä paremmin Lähteessä.

Vuoden 2023 merkittävä kansalaistiedetapahtuma oli Muuttolintujen kevät-mobiilisovelluksen lanseeraustilaisuus toukokuussa, joka keräsi lähes 700 osallistujaa kuuntelemaan, keskustelemaan ja tekemään havaintoja tutkijoiden ja tiedekasvatuksen asiantuntijoiden kanssa. Mobiilisovellus on JYU:n Digipalveluiden kehittäminen, ja kehitystyötä jatketaan vuonna 2024 laajassa Digitaalinen kansalaistiedekeskus -hankkeessa.

Vuonna 2021 aloitettua JYU:n Tiedettä kaikille -toimintaa tuotetaan kumppanuusverkoston yhteistyönä. Tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat olleet

kesäyliopisto, JYU:n viestinnän ja yhteisöllisyyden kumppanuustiimi sekä LUMA-keskus Keski-Suomi. Toiminnan koordinoivastuu on Avoimen tiedon keskuksen kulttuuri- ja luonnonperintöpalveluilla. Tiedettä kaikille -toiminta on projektina vuonna 2022 myönnettyssä [Euroopan kulttuuriperintötunnuksessa](#).

Tiedettä kaikille koostuu neljästä kokonaisuudesta:

- yleisötapahtumat, kuten (mm. tiedeillat, yleisöesitelmät ja tietokirjaillat),
- kansalaisten käytössä olevat tiedemuseon sekä yliopiston kirjaston kokoelmat ja arkistot,
- yliopiston näyttelytoiminta sekä
- lasten ja nuorten yliopistotoiminta JYUniorit.

Tiedettä kaikille kokoaa saman sateenvarjon alle Jyväskylän yliopiston tapahtumat ja palvelut, jotka on tarkoitettu suurelle yleisölle. Toiminta on vähitellen vakiinnuttanut asemaansa osana yliopiston yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen tehtävää. Toiminnan tunnettuus vahvistui toimintakertomusvuonna erilaisten yleisöjen keskuudessa ja yliopistoyhteisön sisällä. Vuoden aikana Tiedettä kaikille -toiminta keräsi yli 160 000 osallistumista/käyntiä. Uudet Tiedettä kaikille -verkkosivut julkaistiin marraskuussa 2023 osana yliopiston verkkosivu-uudistusta.

Suurimman kävijämäärän – yli 70 000 kävijää/katsojaa – kokosi Ylen, yliopiston viestinnän ja kumppanuuksien sekä JYU:n tutkijoiden kanssa yhteistyönä toteutettu Ukrainan sodan vuosipäivään liittynyt Turvallisuusilta, jossa JYU:n asiantuntijat vastasivat yleisön kysymyksiin. Suora lähetys Jyväskylän Valtiontalolta lähetettiin suoratoistopalvelu Yle Arenassa. Muut tiedettä kaikille -tapahtumat keräsivät 25 700 osallistujaa.

Tiedemuseon näyttelyissä kävi 36 656 henkilöä ja lasten ja nuorten yliopistotoimintaan osallistui 9 700 lasta ja nuorta. Luvussa on mukana kaupungin yhteistyösopimuksen kautta tuotetut kaupungin koulujen opetussuunnitelmaan kuuluvat ensimmäisen luokan oppilaiden ohjatut opintokäynnit Luontomuseossa, joihin osallistui yhteensä 2 544 koululaista. Kampusopasryhmiä oli vuoden aikana 44, joissa yhteensä 720 kävijää. Vuonna 2022 Arkkitehtuurin Finlandialla palkitussa Lähderakennuksessa järjestettiin vuonna 2023 kaikkiaan 56 tilattua opastuskierrosta, joissa oli yhteensä 725 osallistujaa.

TAULUKKO 6 Tiedettä kaikille -tapahtumien ja lasten ja nuorten yliopistotoiminnan osallistujat vuosina 2020–2023.

	2020	2021	2022	2023
Tiedettä kaikille -tapahtumien osallistujat*	-	-	30 000	95 600
Lasten ja nuorten yliopistotoiminta JYUniorit**	1821	5 413	8 600	7 700

*Tiedettä kaikille -toiminta alkoi vuonna 2022. Osallistujamäärä ei sisällä tapahtumatallenteiden katsojamääriä. Vuoden 2023 luku sisältää Ylen kanssa yhteistyönä toteutetun Tiedeilta Specialin, jossa yli 70 000 osallistujaa.

** Yhteistyössä Avoimen tiedon keskuksen tiedemuseo, kesäyliopisto sekä LUMA-keskus. Luku sisältää sekä kaupungin ensimmäisen luokan oppilaiden opetussuunnitelmaan kuuluvat luontomuseon käynnit sekä vapaa-ajalla tapahtuvien tiedekerhojen ja -leirien osallistujat.

Tieteelliset museoaineistot ja -kokoelmat avoimeksi ja saavutettavaksi

Vuosi 2023 oli Suomen akatemian rahoittaman viisivuotisen (2022–2026) Fin-BIF/FIRI konsortiohankkeen toinen toimintavuosi. JYU:n osahankkeen yleisenä tavoitteena on nopeuttaa JYU:n luonnontieteellisten näyteaineistojen tiedostointia valtakunnalliseen Kotka-kokoelmahallintajärjestelmään, josta tiedot yhdistyvät avoimeen Laji.fi -lajitietopalveluun ja ovat avoimesti sekä kansalaisten että tutkimus-, opetus- ja viranomaiskäytössä. Vuoden 2023 aikana päätavoitteena oli GBiF-formaatissa olevan aineiston konvertointi Kotka-formaattiin. Toimintavuonna työ saatiin valmiiksi kasvitieteellisen puutarhan aineiston osalta (n. 18 000 kasvia), ja aloitettiin kovakuoriaisnäytteiden osalta, joista valmiina vuoden loppuun mennessä oli 20 %. Toimintavuonna hankkeen rahoituksella hankittiin perusvälineistö myös näytteiden kuvallista digitointia varten Lähde-rakennuksen kuvausstudioon.

Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) rahoittamassa uhanalaisten sammallajien digitointiprojektissa edistettiin JYU:n sammalnäytteiden tiedostointia Laji.fi -palveluun. Projektin aikana saatiin lisättyä ja tarkistettua lähes 800 uhanalaisen sammalnäytteen tiedot Kotka-kokoelmahallintajärjestelmään, josta tiedot yhdistyvät Laji.fi -palveluun.

Avoimen tiedon keskuksen kulttuurihistoriallisissa ja luonnontieteellisissä kokoelmissa oman erityisalueensa muodostavat kasvitieteellisen puutarhan elävien kasvien kokoelmat. Vuoden 2023 aikana puutarhan historiallisesti ja kasvitieteellisesti monimuotoisen kasvikoelman kaikki rekisteritiedot konvertoitiin Luomuksen ylläpitämään Kotka-kokoelmanhallintajärjestelmään, jotta aineisto pysyy tallessa ja se voidaan tulevaisuudessa siirtää myös avoimeen Laji.fi-järjestelmään.

Osana tieteellisten aineistojen ja kokoelmien avoimuutta Luontomuseon vaihtuvien näyttelyiden tilassa järjestettiin omiin aineistoihin pohjautuva Tutkijankammio 2.0 -omatoiminen tutkimustyöpaja.

Kulttuurihistoriallisten kokoelmien osalta on vuoden aikana keskitytty uuden kokoelmatietokanta Yksan jatkokehitykseen sekä kokoelmien avaamiseen verkossa. Lähteen valokuvausstudion varustamista kohennettiin ja järjestettiin esinekuvauksen ja kameradigitoinnin taitojen vahvistamiseen liittyvää koulutusta sekä museoettä kirjastokokoelmien asiantuntijoille. Vuoden aikana valmistui ensimmäinen versio kameradigitoinnin ohjeista, jossa huomioidaan mm. museoviraston laatimat kuvallisen digitoinnin laadunhallinnan ohjeistukset sekä museoiden tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkoston TAKOtech-ryhmän suosituksia. Ohjeisiin kuvattiin kameradigitointiprosessi helpottamaan ja ohjeistamaan valokuvausta. Vuoden aikana testattiin FIRI-hankkeeseen liittyen myös luonnontieteellisten kokoelmien kerroskuvaamista sekä kulttuurihistoriallisten esinekokoelmien 3D-kuvaamista. Vuoden aikana palveltiin tutkijoiden, opiskelijoiden, kansalaisten sekä yliopistoyhteisön aineistopyyntöjä välittämällä yliopiston kulttuuriympäristön asiantuntijatietoja, museokokoelmien objektitietoja sekä kuva-arkiston valokuvia.

Järjestelyt ja valmistelut kokoelmatietojen lisäämiseksi Finnaan aloitettiin kokoelmien vanhimmasta ja kulttuurihistoriallisesti merkittävimmästä osuudesta – Uno Cygnaeuksen kokoelmista. Työ edellyttää kokoelman esineiden kuvaamista ja kuvien käsittelyä sekä kokoelmatietojen tarkistusta ja editointia julkaisua varten. Vuoden aikana museokokoelmiin siirtyi yliopiston viestinnän arkistosta yli 200 eri vuosikymmeninä ja erilaisilla formaateilla tehtyä tallennetta yliopiston arjesta ja juhlasta. AV-aineistoja digitoitiin 172 kappaletta. [Yliopiston taidekokoelmien verkkogalleriaa](#) laajennettiin yliopiston taidekokoelmiin kuuluvien Fredriksonin ja Tissarin taidekokoelmien osalta. Kulttuurihistoriallisen kokoelman esineiden kuvaamisprosessia varten varustettiin kuvauspisteet Kanavuoren kokoelmakeskukseen. Kuvauspisteissä testattiin mm. huonekalukokoelman valokuvaamista.

Kasvitieteellinen puutarha ja Seminaarinmäen historiallinen puisto

Kiinnostus Alvar Aallon arkkitehtuuriin, Seminaarinmäen vuonna 2022 saamaan Euroopan kulttuuriperintötunnukseen sekä [yliopiston kasvitieteelliseen puutarhaan](#) ovat nostaneet koronavuosien jälkeen opastusten määrää kampuksella. Puutarhaopastuksissa osallistujia oli vuoden 2023 aikana 223. Seminaarin puutarhaa juhlistettiin myös näyttelyn merkeissä. Omista kokoelmista ja arkistoista koottiin

Jyväskylän yliopiston 160-vuotisjuhlavuoden ja kasvitieteellisen puutarhan 140-vuotisjuhlanäyttely Lähteen Tietoniekkaan, jossa vieraili noin 2 400 kävijää.

Vuoteen 2023 mahtui paljon myös puutarhan suunnittelu- ja konsultointityötä, tällöin tehtiin muun muassa useita osasuunnitelmia kampusalueen kasvillisuuteen ja rakenteisiin. Ylistörinteelle toteutettiin suomalaista luonnonkantaa olevilla kasveilla uusia keto- ja lehtoistutuksia. Yhteensä piha-alueille saatiin luotua 145 m² monimuotoista kasvillisuutta vanhojen nurmialueiden tilalle. Siemenkeräystä alueen kylvöjä varten tehtiin osittain opiskelijavoimin. Alue tulee palvelemaan luonnonkasvien tunnistamista. Nimikyltit alueelle tuotetaan vuonna 2024.

Kestävyys- ja monimuotoisuustyö on keskeinen osa Avoimen tiedon keskuksen luonnon- ja kulttuuriperintötyötä. Vuoden 2023 aikana järjestettiin muun muassa kaksi niittytalkoita, joista toiseen osallistettiin bio- ja ympäristötieteiden opiskelijoita ja toiseen Jyväskylän kesän osallistujia (JYU:n opiskelijoita ja kaupunkilaisia). Kampusalueella siirryttiin kokonaan eloperäisiin lannoitteisiin sekä elvytettiin viljelytoiminta ottamalla uudelleen käyttöön henkilökunnan ja opiskelijoiden viljelylaatikot. Kasvitieteellisen puutarhan alueilta poistettiin vieraslajeja useista eri paikoista ja tilalle suunniteltiin korvaavat istutukset.

JYUnioreiden Luontoleiri-ryhmällä oli kylvötapauhtuma kasvitieteellisen puutarhan suunnittelijan johdolla. OSC aloitti myös yhteistyön Luonnonvarakeskuksen kasvigeenivarat-yksikön kanssa. Alustavan suunnitelman mukaan JYU ryhtyy kasvigeenivaraohjelman varasäilytyspaikaksi vanhojen herukkalajikkeiden osalta, joten pyrkimys saada alueelle lisää historiallisia kasvikantoja sekä marjakasveja etenee. OSC:n puutarhasta vastaava suunnittelija kuului myös Planetary well-being for JYU-ohjausryhmään.

Vuoden 2022 suunnitelmien pohjalta toteutettiin Yliopistosäätiön rahoituksella Seminaarinmäen hyvinvointipolku yhteistyössä JYUnioreiden ja psykologian opiskelijoiden kanssa. Tavoitteena on lisätä kampuksen käyttäjien luontoyhteyttä ja hyvinvointia sekä tuoda kampuksen viheralueille uusia toiminnallisuuksia.

6 OSAAMISEN KEHITTÄMINEN

OSC:n henkilöstö osallistui vuoden 2023 aikana laajasti erilaisiin kotimaisiin ja ulkomaisiin koulutuksiin, Erasmus-viikoille sekä yliopiston sisäisten, kansallisten ja kansainvälisten työryhmien ja verkostojen toimintaan. Osaamista ja kehittämistyön tuloksia esiteltiin laajasti kansallisissa ja kansainvälisissä tutkimuksen, koulutuksen, avoimen tieteen sekä museo- ja kirjastoalan tapahtumissa ja konferensseissa, artikkeleissa, blogikirjoituksissa ja muissa julkaisuissa.

Vuoden aikana käynnistettiin myös OSC:n sisäinen osaamisen kehittämisen OSCLearn-toiminta. OSCLearn-konseptin myötä henkilöstöllä on mahdollisuus jakaa ja kehittää osaamistaan, testata ideoita sekä jakaa kokemuksia ja tietoa. Toiminnan taustalla ja osallistujien tukena toimii henkilöstöstä koottu työryhmä, joka koordinoi toimintaa, etsii kouluttajia ja avustaa tilaisuuksien järjestämisessä. Sisäisissä koulutuksissa, webinaareissa ja työpajoissa esiteltiin koulutusten, konferenssien, työmatkojen ja tapahtumien antia, testattiin uusia opetuksia, harjoiteltiin uusien työvälineiden käyttöä, ideoitiin yhdessä sekä jaettiin osaamista ja kehittämistyön tuloksia.

Vuoden 2023 aikana luotiin myös OSC:n perehdyttämis- ja perehtymisohjelma uusille työntekijöille, joka integroitiin vuoden 2024 puolella käyttöön otettuun yliopiston Vasaralla toteutettuun perehdyttämisprosessiin. Perehdytysmateriaalin tuottamisesta vastasi OSC:n hyvinvointi- ja perehdytysryhmä HyPer. Samoin käyttöön otettiin OSC:ssä kehitetty KuKaKo-verkkotyökalu, joka kerää yhteen verkostomaiseen näkymään kaikki Avoimen tiedon keskuksen tiimit, työntekijät ja heidän vastuu- ja osaamisalueensa sekä käytössä olevat tietojärjestelmät ja niihin liittyvät vastuut ja omistajuudet.